

Nederlandse
Dansdagen

De Staat van de Nederlandse Dans – vrijdag 1 oktober 2021

*Waar te beginnen. Er is veel aan de hand in de wereld dichtbij en ver weg.
Veel is gezegd, geschreeuwd en geschreven over de bizarre periode die de wereld op
zijn grondvesten deed schudden en vorig jaar maart in Nederland aanbrak.
We kunnen er niet omheen.*

Maart 2020.

Ineens stond alles stil.

Dat leidde tot verwarring en paniek. Ook bij mij.

Ik voelde mij ontheemd, en tegelijkertijd overvallen door grote zorgen. Hoe moet het nu met mijn gezelschap? Met de dansers, de medewerkers, het artistieke team. Met al die mensen die voor hun werk van ons – van mij – afhankelijk zijn. Hoe zorg ik ervoor dat we verbonden blijven?

Op het moment dat de eerste lockdown werd afgekondigd, zaten wij in de laatste weken van een tournee en we stonden startklaar voor een nieuwe grote creatie. Plotseling viel dat allemaal weg. We keken naar een gapende leegte.

Maar de stilte bleek – tot mijn schrik – ook een weldaad.

Ik liep door een stille stad, vanuit mijn studio in Katendrecht staarde ik over een stil plein. Het was alsof ik in een film zat. Ik dacht: Wat is dit fijn! Alleen zijn met mijn gedachten...

Ik hoefde mij niet schuldig te voelen dat ik niet naar een voorstelling ging. Ik hoefde niet van hot naar her te rennen, van vergadering naar bijeenkomst, niet continu van alles tussen de bedrijven door te doen...

Er viel een enorme druk weg. Ik kon staren, in mijn gedachten dwalen. En niet omdat ik lui was. Of omdat ik ergens schuld aan had, maar eenvoudig omdat dit de situatie was.

Het was verlies en herontdekken. Het was frustrerend en bevrijdend. Intens, louterend en verwarrend.

Pas vroeg iemand: wat heeft corona je opgeleverd? Enerzijds is dat alles wat ontstaan is doordat ik, doordat we allemaal zochten naar openingen, naar wat wel mogelijk was – kleine projecten, experimenten, ontmoetingen met publiek.

Maar veel belangrijker nog was wat ik als mens ervoer. Ik realiseerde mij dat we – ik en zovelen in de culturele sector met mij – al die jaren voor corona onder een continue, enorme druk hebben gestaan zonder er erg in te hebben.

Het is net als met de kikker in het bad: elke keer wordt het water een beetje warmer, maar zolang je in het bad zit merk je het niet. Pas wanneer je eruit stapt, en er daarna weer in teruggaat, merk je: goh, dat water was echt loeiheet.

Ondertussen staat de wereld om ons heen in brand. We lijken ons te verplaatsen van crisis naar crisis: overstromingen, miljoenen hectares beslaande bosbranden, honger,

armoede, klimaatverandering, Afghanistan en alle mensen die wereldwijd nog steeds ziek worden en sterven aan de gevolgen van COVID-19. We worden erdoor overweldigd. En hier in Nederland zitten we met een demissionair kabinet en politici die niet over hun eigen ego heen kunnen stappen.

Alles is verbonden en houdt elkaar in een wurggreep. Een onontwarbare knoop van ogenschijnlijk tegengestelde belangen. Groepen mensen die tegen elkaar opstaan, vechtend voor eigen zaak. En solidariteit die afvlakt wanneer eigenbelang in het geding is.

Hoofd en hart in verwarring. Nóg meer in verwarring, na alle verwarring die ons de afgelopen anderhalf jaar overviel.

De Staat van de Dans gaat dus ook over de Staat van ons als mens.

Hoe verhouden wij, kunstenaars, ons tot deze bizarre tijd?

Hoe kunnen we behouden wat corona ons heeft opgeleverd, aan tijd voor reflectie en bezinning? Hoe zorgen we ervoor dat we ons niet vooral door eigenbelang laten leiden, maar solidair zijn? En hoe pakken we de regie, eisen we onze plek in de samenleving op, terwijl we tegelijkertijd oog houden voor de wereld om ons heen.

Kortom, wat nu? Wat is er nodig?

Allereerst dus: meer solidariteit

De gevolgen van COVID-19 voor de kunstensector maakten duidelijk dat wij allen die onderdeel zijn van die sector, zowel voor als achter de schermen, plotsklaps naast elkaar stonden.

We maakten hetzelfde mee. Er was geen uitzondering. De consequenties troffen iedereen, overstegen disciplines, rangordes, instellingen. Of het nu om een groot stadsgezelschap ging of om een aanstormend talent. Om een museum of galerie. Alles en iedereen stond stil.

In eerste instantie was ik totaal gefocust op mijn team, op mijn dansers: hoe houd ik hen mentaal, fysiek en artistiek gezond? Hoe inspireer ik hen? Met een eigen, net voor corona betrokken werkhuis op Katendrecht, met twee fantastische studio's, konden wij, het team Conny Janssen Danst, doorwerken. Nieuwe plannen ontwikkelen, ook al waren de omstandigheden bizar. Ofwel: wij hadden geluk.

Pas in tweede instantie werd ik overvallen door het besef dat er veel makers en dansers waren die helemaal in het luchtledige terechtkwamen. Makers zonder eigen studio en dansers zonder contract, voor wie álles stilviel, álles werd geannuleerd. En daar sta je dan. Zonder werkplek, zonder team, zonder geld, zonder werk. Tussen wal en schip.

Wat en wie heeft hen op de been gehouden? Hoe hebben wij als werkveld gereageerd? Hebben wij voor elkaar gezorgd? Te druk met onze eigen problemen lijkt het dat wij hen en elkaar vergeten zijn.

Het maakte mij duidelijk hoe urgent het belang is van een fijnmazig netwerk waarin wij allen een rol kunnen vervullen door contact te houden en samen te werken. En dat we solidair moeten zijn. Delen wat we hebben opgebouwd. Interesse in elkaar tonen zonder elkaar de maat te nemen. Dat we meer voor elkaar mogen, nee moeten zorgen. Ook zorgen dat de ander niet opgebrand raakt.

Wat houdt ons tegen?

Voelen we ons veilig genoeg om voor andere makers, voor elkaar, kansen te creëren? Of zijn we te druk met onze eigen overlevingsstrategie? Worden onze aandacht, tijd en financiële middelen te veel opgeslokt door het vervullen van alle opgaves die ons opgelegd worden vanuit de omgeving, de politiek en onze eigen ambities?

Kunnen we ruimte afdwingen om jonge danskunstenaars die starten onderdak te bieden voor experiment, onderzoek, het ontwikkelen van een eigen danstaal en het vinden van een eigen publiek? Waar een beginnend danstalent een langer tijdspad kan krijgen om van student te transformeren naar een professioneel danskunstenaar? Waar we risico kunnen nemen? Waar een experiment ook een keer kan mislukken?

Laten we met elkaar pleiten voor creatieve werkhuizen waar makers/dansers op verschillende momenten in hun ontwikkeling samenkomen op zoek naar eigen antwoorden. Soms alleen, soms in samenspraak met elkaar. Een nest waar het zoeken naar de eigen identiteit niet de tegenstellingen vergroot maar juist verdieping brengt door ook de ander en het andere te leren kennen. Waar het óf-denken wordt omgezet in het én-denken: urban én modern, experimenteel én traditioneel, jong én ervaren. Waar we duurzaam investeren in de toekomst door ontmoeting, coaching en het doorgeven van kennis.

Kortom, een professionele en veilige omgeving waarin dansers en makers zich kunnen ontwikkelen tot de kunstenaar die ze in potentie zijn.

En dan, het tweede punt: regie nemen.

Elke vier, twee of één jaar wordt het kunstenveld beoordeeld op basis van de speerpunten die politici, beleidsmakers en commissieleden in diverse onderzoeken, rapporten en adviezen aandragen. We kunnen punten halen als we voldoen aan wat er van ons verwacht wordt. De agenda met de politieke prioriteiten stuurt ons, en... we buigen allemaal mee. Met het gevaar dat we allemaal hetzelfde gaan doen en ons niet concentreren op wat ieders specifieke eigenheid, kracht en kunde is. Het bouwen aan een eigen signatuur en goede werkpraktijk is een delicaat proces en kost tijd. De afgebakende periodes zijn daarbij lastig en stagneren processen. Vier jaar lijkt lang, maar een Kunstenplanperiode is nog niet begonnen of het denken over de volgende dient zich al aan.

Al watertrappelend snakken we naar adem en wanen ons concurrenten van elkaar.

Ik heb de antwoorden niet. Maar laat in elk geval de opdracht aan onszelf zijn om steeds weer uit te dragen dat de ontwikkeling van kunst, van dans, niet de vatten is in hapklare brokken, dat het processen zijn die tijd nodig hebben. Processen die het keurslijf van één, twee of vier jaar verre overstijgen.

En laten we onze stem verheffen tegen de 'hijgerigheid' van de subsidievoorwaarden en -speerpunten, die ons dan weer richting economisch belang en gewin sturen, dan weer richting talentontwikkeling, dan weer richting maatschappelijke thematiek. Niet elke maker trekt volle zalen, niet elke maker kan en hoeft een heel educatieprogramma op te tuigen of aan talentontwikkeling te doen, en niet elke maker kan als hoofddoel thema's als diversiteit of inclusiviteit borgen.

Waarom creëren we niet met elkaar een fijnmazig web van diversiteit. Waarom stellen we de politiek niet voor om ruimere kaders te omschrijven, waarbij ieder gezelschap, iedere maker vanuit zijn eigen expertise, autonomie en drive kan laten zien wat hij of zij toevoegt aan het palet, in plaats van dat we allemaal dezelfde route te lopen.

Nu wordt iedereen langs dezelfde meetlat gelegd, op dezelfde manier afgerekend. Laat de roep om diversiteit ook hier gelden, laat subsidievoorwaarden en prestatie-eisen 'meeademen' met de grote diversiteit van de sector, zodat iedereen vanuit zijn eigen kern en kracht maximaal kan bijdragen aan de sector en de te ontvangen subsidie hiertoe maximaal kan benutten.

En laten we investeren in een stevig fundament, de basis, om daar een zodanige structuur op te zetten dat het veld met al zijn verschillende lagen en invalshoeken zich langs lange lijnen kan doorontwikkelen.

Het gaat er immers om dat we bij de inhoud van ons vak blijven, bij onze eigenheid – de essentie van kunst – en dat kan niet als we gedwongen worden om elke keer een andere kant op te rennen. Door dit laatste worden we – ongewild – ook concurrenten van elkaar. Als we allemaal op dezelfde punten worden afgerekend, worden we langzamerhand ook allemaal hetzelfde. En dan is het toch: jij of ik!

Basis van dit alles is dat de kunsten veel serieuzer genomen moeten worden. Het huidige politieke klimaat geeft te veel stress, haalt elk net ge- of hervonden evenwicht steeds weer onderuit. We moeten ons als kunstensector immers steeds opnieuw bewijzen. En hoe armoedig is dat? Als je zelf elke keer moet vertellen hoe belangrijk je bent. Dan loop je eigenlijk bij voorbaat al een verloren race.

In veel dictatoriale regimes staan journalistiek, onderwijs en de kunsten onder druk. Kunst wordt als bedreigend gezien. Gevaarlijk. Kunstenaars scheppen verbeelding, en daar heb je als overheid geen grip op, dus dat moet je inperken. Dat zegt iets over de impact die kunst kan hebben. Want waarom zou je haar anders aan banden leggen? En ja, ook in Nederland zijn er partijen die ondersteuning van de kunsten van ondergeschikt belang of zelfs onnodig vinden. Maar kunst ligt in onze ziel, in de kern van onze maatschappij. Kunst is onderdeel van het leven, van ons zijn.

En tegelijkertijd: als ik dat zeg, voel ik een zekere schaamte, zeker in deze tijd, waarin de toestanden in bijvoorbeeld de zorg zo urgent zijn.

Misschien schreeuwen kunstenaars ook daarom wel minder hard. Omdat we empathie hebben, begaan zijn met andere problemen in de wereld.

Niettemin pleit ik ervoor dat we vanaf nu met elkaar een duidelijke 'nee' laten horen tegen de enorme druk waar we voortdurend aan onderworpen worden, tegen alle regels, alle productie-eisen, de afrekeningen, de prestatierasters, enzovoort. Ik begrijp dat we verantwoording moeten afleggen. Toch voelt het alsof we voortdurend gewantwoord worden. Terwijl ik de eerste kunstenaar die de hele dag op zijn kont naar de zee zit te staren nog moet tegenkomen.

Maken, creëren: het gaat áltijd door. Omdat het niet is wat we doen maar wie we zijn.

We scheppen hoge verwachtingen voor onszelf en zijn geneigd om over onze grenzen heen te gaan. Zeker wanneer de buitenwereld – politici, beleidsmakers, bedrijven, organisatoren van evenementen – dat van ons vraagt.

De hele ophef over Zandvoort – waar artiesten gevraagd werd om zonder vergoeding op te treden: het is niets nieuws. Ook al krijgen we niet betaald, of slechts een habbekrats: velen van ons zeggen 'ja'. Omdat we altijd maar doorgaan, hoe de omstandigheden ook zijn. En omdat we inmiddels – onbewust – gewend zijn geraakt aan het idee dat kunstenaars het sluitstuk van de begroting zijn.

Dat vraagt om rust en bezinning, mijn derde punt.

In de stilte die over ons heen viel ontstond ruimte voor reflectie.

De realisatie dat leegte essentieel is.

De realisatie dat leegte voor innovatie zorgt en nieuwe ideeën laat ontstaan, die je helpen om tot je kern te komen.

Vrijheid om andere initiatieven te ontplooiën.

Doordat de druk van het altijd maar presteren wegviel.

Doordat de druk van verplichtingen wegviel.

Doordat de druk van verwachtingen wegviel.

Doordat er letterlijk ruimte in de agenda ontstond om vanaf nul, vanuit het actuele moment, na te denken over wat nú van belang was. En niet vanuit wat jaren eerder op papier is gezet. Vrije ruimte.

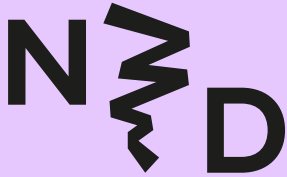
En daardoor het besef van het gemis daarvan.

Hoe kunnen we behouden wat corona ons heeft opgeleverd?

Dat kunnen we niet alleen. Daar hebben we elkaar voor nodig: politiek, beleidsmakers, het bedrijfsleven, kunstenaars... iedereen moet meewerken.

Overheden en kunstenaars zijn, weliswaar met strijd, toch dichterbij elkaar gekomen.

Hoe houden we dat vast? Hoe krijgen we het voor elkaar, dat iedereen begrijpt dat het anders moet?

In elk geval niet door ons op een eigen eiland terug te trekken. We moeten oog houden voor alle ontwikkelingen in ons land en in de wereld, en voeling houden met wat er speelt. Alles om ons heen vibreert mee en bepaalt mee hoe er naar ons gekeken wordt, hoe de kunsten gedragen worden. Maar we mogen, nee moeten, er wel voor staan dat kunst niet weggedrukt wordt tussen alle maatschappelijke problemen. De ervaring van de afgelopen anderhalf jaar leert ons dat pas wanneer de nood echt aan de man is, de situatie echt extreem is, er aandacht voor een kwestie blijkt te kunnen zijn.

Dus,
de stilte die over ons heen viel, is misschien wel een kans gebleken om alert te blijven. Om stil te staan bij de vraag hoe we meer eigen regie kunnen pakken en dát te faciliteren en aanjagen wat we belangrijk vinden. Niet omdat wij moeten voldoen aan politieke thema's die in subsidievoorwaarden worden genoemd, maar omdat wijzelf van binnenuit voelen dat het onze verantwoordelijkheid is om te investeren in jonge én gearriveerde kunstenaars die zich in vrijheid mogen en kunnen ontwikkelen. Om samen te zorgen voor een sterke duurzame toekomst van onze kunstensector, waarin diversiteit en eigenheid de boventoon voeren en waarin we met onze verhalen de samenleving blijven raken en verrijken.

Tot slot, kunst kan niet alle problemen van de wereld oplossen. Maar het kan wel mensen zich onderdeel laten voelen van een groter geheel. Kunst is een zorgvuldig vormgegeven ontmoeting die je openzet, die je raakt en verkleurt. Een ontmoeting die de ander en het andere transformeert tot iets dat je kent.

De spiegel van onze samenleving staat in het theater.

Maastricht, 1 oktober 2021

Conny Janssen
Artistiek leider Conny Janssen Danst